

Posudek

habilitační práce Mgr. Marcely Domenové, PhD. „Z dejín mesta Prešov a jeho obyvateľov

v 16. storočí.“ 201 s. Prešov 2018

Výzkum dějin měst se orientuje na problematiku sociální struktury, právního postavení a ekonomických aktivit. Přes obecný vliv hospodářských a politických problémů se některá středoevropská města dále rozvíjela. Také pro východoslovenská, respektive hornouherská svobodná královská města sdružená v Pentapolitaně bylo 16. století obdobím vyvrcholení městských výsad a pravomocí. Podle výzkumů Mgr. Marcely Domenové, PhD., městská samospráva ovládala soudnictví a prohlubovala vliv na každodenní život obyvatel včetně školství a zdravotnictví.

Badatelský záměr Mgr. Marcely Domenové, PhD., vycházel ze systematické analýzy souvislých řad původních archivních fondů východoslovenských měst i z materiálů dalších archivů i z pramenných edic. Důsledně aplikoval dosavadní poznatky odborné literatury slovenské i zahraniční.

První kapitola je věnována vývojovým proměnám městské samosprávy, volbám jejích orgánů a rostoucím kompetencím rychtáře, užší a širší městské rady. Stranou pozornosti autorky nebyl ani dozor a kontrola hospodaření městských podniků, ani veřejný pořádek, obrana města a náboženský život.

Další kapitola se soustředila na proces získání měšťanského práva a analýzy nově přijatých měšťanů včetně jejich příjmení (která nebyla fixována) jak z řad Prešovanů, tak zejména z řad příchozích z jiných oblastí. Převládala vnitřní migrace z Uher, ale i migrace vnější, především z území střední Evropy, kde roční průměr příchozích činil 9 – 9,6 osob. Nechyběly údaje o zaměstnání nových měšťanů a záznamy o majetných měšťanech s právem obchodovat s uherským vínem.

Třetí kapitola systematicky sleduje topografický a demografický vývoj v období 1520 – 1530. Věnuje se rozboru daňových poměrů a stratifikace obyvatel na základě jejich majetku a rozdělení na majitele domů a nájemníky. Turecké nebezpečí a mocenské boje po bitvě u Moháče ovlivnily růst výdajů na obranu města, vybavení vojska a uspokojení požadavků velitelů vojsk císařských i povstaleckých.

Sledování vývoje Prešova na přelomu středověku a novověku zahrnovalo zevrubný rozbor organizace, kompetence a funkce jednotlivých orgánů městské samosprávy. Vývoj byl dokumentován konkrétními příklady, získanými rozbořem pramenných řad městských knih a spisů, což konkretizuje komparační možnosti.

Zdravotnictví, lázeňství a veřejné hygieně na přelomu 15. a 16. století byla věnována čtvrtá kapitola. Špitál spojený s chudobincem se nacházel v areálu dnešního řeckokatolického arcibiskupství. Klientům sloužil četný zdravotnický personál. Veřejné lázně město pronajímalo na rok odborným lazebníkům. Četné byly charitativní peněžní i majetkové odkazy na provoz těchto městských podniků. S touto problematikou souviselo vodní hospodářství, zajištění pitné a užitkové vody a udržování veřejné městské čistoty.

Stranou badatelského zájmu Mgr. Marcely Domenové, PhD., nezůstala církevní správa, nad níž město Prešov uplatňovalo patronát z hlediska správy a financování. Kromě náboženských bratrstev s širokým polem působnosti byly s duchovním i kulturním životem měšťanů spojeny aktivity městské školy.

Závěrečná kapitola pojednává o městském školství od výstavby a přestavby městské školy v letech 1519 – 1522 k její přeměně na gymnázium. Autorka sledovala školní řády a osnovy, působení ředitelů a učitelů v letech 1531 – 1600, jejich majetkové poměry, týdenní platy od města, společenské aktivity, soukromé knihovny aj. Nadaní studenti mohli pokračovat v univerzitním vzdělání v Krakově, ve Vídni, v Padově, v Lipsku, zejména však ve Wittenberku. Prešovská městská rada často udělovala stipendia chudým studentům či potomkům českých a moravských emigrantů.

Vývoj jednotlivých orgánů městské samosprávy během 16. století sledovala Mgr. Marcela Domenová, PhD., z hlediska individuálního i kolektivního výkonu funkcí, vzájemných vztahů a kompetencí, způsobů volby aj. Tento přístup umožnil osvětlit i další aspekty formujícího se městského života, vývoje společenského i náboženského myšlení, proměn mentalit, systému hodnot aj. Analýza formování a vývoje městské samosprávy a soudnictví vyžadovala od autorky kromě heuristiky a interpretace pramenů orientaci i na typologická hlediska. Předností práce je aplikace postupů historické statistiky a přehledné shrnutí výsledků do 18 tabulek.

Systematický badatelský projekt Mgr. Marcely Domenové, PhD., je v korelaci se širšími výzkumnými záměry Filozofické fakulty Prešovské univerzity. Je součástí badatelské orientace slovenské historiografie a, prohlubuje poznatky o slovenských dějinách 16. století.

Habilitační práce „Z dějin města Prešov a jeho obyvatelů v 16. století“ je moderně koncipovanou odbornou monografií, která završuje dosavadní badatelské úsilí Mgr. Marcely Domenové, PhD., v této problematice. Současně shromažďuje podklady a návrhy témat na navazující výzkumné záměry.

Vzhledem na vědecký přínos habilitační práce Mgr. Marcely Domenové, PhD., i na její úspěšné pedagogické působení navrhuji, aby po úspěšné obhajobě jí byla udělena hodnost docentky ve vědním oboru historie.

Brno 27. 1. 2019

Prof. PhDr. Marie Marečková, PhDr., Dr.h.c.